

MĂRUL DE AUR

Silvia CIUBOTARU

Într-un cronograf românesc de la 1758 – adnotat astfel: „Și s-au scris acest leatopiseț al împăraților de mâna mea, a lui Constantin Săidăcariul cel bătrân, feciorul popii Ivanichie ot Mogoșoaia” – aflăm o miniatură ce-i înfățișează pe bazileul Teodosie al II-lea cel Mic și pe soția sa Evdochia-Athenaida în *pricina mărului*¹. Întâmplarea, intrată în memoria cronicilor bizantine, trebuie să-i fi impresionat mult pe contemporani, de vreme ce i s-au atribuit consecințe neașteptat de grave. Împăratul mergea la biserică. În cale îi ieși un cerșetor, ținând în mână un măr mare, frumos, adus din Frigia. Teodosie i l-a cumpărat, trimițându-l în dar preiubitei sale Evdochia.

Împărăteasa, la rândul ei, oferi mărul lui Paulin, *magister officiarum* și cel mai bun prieten al bazileului. Acesta, considerând că un astfel de măr ar putea să-l bucure pe suveran, i-l dăruie de îndată: „Iară împăratul, dac-au vădzutu mărul, numai ce s-au miratu și l-au și săgetatu la inemă cugetu rău, că poate hi că împărăteasa cu Pavlinu, și să împlu de mânie ca un leu”². Supărarea lui Teodosie nu cunosc margini: „Furios, gelos, împăratul se despărți de soția sa; cât despre Paulin, căzut în dizgrație [...], fu asasinat din ordinul prințului la Cezareea, în Capodocia, unde fusese exilat”³.

Violența cu care reacționează Teodosie al II-lea la gestul soției sale pare cu atât mai nelalocul ei, cu cât Paulin îi fusese *paranimf* la nuntă, ales de el însuși. Făcând abstracție de alte rațiuni posibile (în special politice), rămâne faptul în sine, că înstrăinarea darului, a mărului, a putut constitui o motivație suficientă pentru ruperea căsătoriei cu frumoasa și inteligenta Athenais (botezată Evdochia), fiica profesorului Leontius de la Universitatea din Atena. După anul 421

¹ I. Barnea, *Un cronograf român ilustrat din secolul al XVIII-lea*, în „Studii și Cercetări de Istoria Artei”, anul VII, nr. 2, 1960, p. 184-195.

² *Povestiri din hronografe*, în vol. *Cărțile populare în literatura românească*, II. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion C. Chițimia și Dan Simonescu, București, Editura Pentru Literatură, 1963, p. 252.

³ Charles Diehl, *Figuri bizantine*, I. Traducere de Ileana Zara. Prefață și tabel cronologic de Dan Zamfirescu, București, Editura Pentru Literatură, 1969, p. 207.

(data cununiei bazileului), ne aflăm în plin creștinism, când multe dintre simbolurile Antichității greco-romane sunt combătute sau reinterpretate.

Mitologia botanică balcanică și mediteraneeană a acordat, încă din cele mai vechi timpuri, un loc privilegiat *mărului*. Inițial, simbolul fertilității terestre și cosmice era figurat printr-un arbore nedefinit. Cu timpul, acest copac mirific primește un gen vegetal concret (*ficus*, *smochin*, *măr* ș.a.) și domină peisajul unei grădini de basm (de exemplu, livada Hesperidelor ori Paradisul biblic). Fructele sale conțin elixirul vieții și panaceul tuturor maladiilor, întineresc bătrânii, învie morții și iluminează sfera inteligenței omenești.

Din relatările lui Arthur Evans asupra cultului arborilor sacri reiese că, în secolul al XVII-lea î.e.n., frescele din palatul din Cnossos reprezentau *mese cu pomi în mijlocul lor*, iar micenienii considerau merii ca fiind însemne ale abundenței, perenității și vieții⁴. Nu putem să nu facem legătura cu misteriosul motiv din colindele românești, *masa cu mărul crescut din ea*. Așa cum sublinia Traian Herseni, această ipostază a pomului vieții este mărturia că „la noi a existat un cult vechi al mărului, pe alt principiu decât al bradului, sau pe un principiu asemănător”⁵. Într-un text din Uifalău, județul Alba, gazda stă la masă alături de Dumnezeu, de Sfântul Petru și de Sfântul Ioan: „Da-n mijloc de masă, / Măru-i mărgărit, / Vână de-nflorit, / Cu flori de argint, / Merele-i-s de d’aur”⁶. Colindele așezate sub titlul *Masă rotilată* debutează cu imaginea unui pom străjuind un ospăț: „Masă rotilată / Galbănă de piatră, / Pomuț răsădit, / Mândru înflorit, / Tot în flori d’argint, / Soarele lucea, / Merele cocea”⁷; „Masă rotilată, / Roșie, de piatră, / Pomuț răsădit, / Mândru înfrunzit”⁸; „Locu-i bun de rai. / La masă galbenă, / Galbenă-i de piatră [...] / Deasupra, pe

⁴ Apud G. Glotz, *La civilisation égéenne*. Avec 87 figures et 3 cartes dans le texte et quatre planches hors texte, Paris, La Renaissance du Livre, 1923, p. 274. Vezi și Bogdan Rutkowski, *Arta egeeană*. Traducere de Anca Irina Ionescu, București, Editura Meridiane, 1980, p. 70-80.

⁵ Traian Herseni, *Forme străvechi de cultură populară românească. Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Țara Oltului*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1977, p. 197.

⁶ Dumitru Pop, *Folclor românesc din Crișana și Banat, de la începutul secolului XX*. Ediție îngrijită, cuvânt înainte și introducere de, postfață de Georgeta Corniță, Baia Mare, Editura Umbria, 1998, p. 80.

⁷ Grigoriu Crăciunaș, *La fântâna soarelui. Colinde din alt veac*. Volum îngrijit, cuvânt înainte, adnotări, glosar și ilustrație de Dr. Maria Bocșe, Ligia Mihaiu, Cluj-Napoca, Muzeul Etnografic al Transilvaniei, 2001, p. 123.

⁸ *Ibidem*, p. 194.

masă, / Un măr mărgărint, / Cu flori de argint”⁹; „Masă rotilată, / Galbănă, de peatră, / În cornul mesei, / Pom înrămurat, / De poame-ncărcat”¹⁰; „Colo-n gios, la răsărit-u / Esti-un măr mândru-nflorit-u, / La tulpina mărului-u / Esti-o masă rotilată”¹¹. Uneori, această masă cu pom se află în mijlocul raiului: „De el ca să-și facă / De mijloc de rai, / Singur masa lui. / De mijloc de masă, / Măru-i de-aurit”¹².

Asociață adesea cultului Marii Zeițe sau al Minotaurului, dendrolatria cretană includea ceremonii variate: dansuri pentru stimularea rodniciei copacilor, lustrații, culesul solemn și ofranda primelor fructe. Cea mai impresionantă dramă dendrolatică era însă smulgerea arborelui sacru, care celebra moartea anuală a vegetației, doliul hibernal al naturii. Dar, prin dezrădăcinarea acestui pom sau, „on dégage par des incantations et des mouvements magiques les esprits qui permettent aux autres arbres de se reproduire éternellement”¹³.

Mărul, ca *arbore al vieții*, s-a constituit în mitologia antică a nordului bazinului mediteranean, de unde s-a răspândit în sud-estul Europei. Acest simbol a fost preluat din insulele Mării Egee până în Asia Mică, Siria și Iudeea. Mai apoi s-a extins și în întregul continent european. La germani, merele de aur din livada zeiței Iddun („cea care reîntinereste”) asigurau nemurirea divinităților. Merele de aur din grădina Hesperidelor au fost dăruite Herei, la nunta sa cu Zeus, pentru a o feri de boli și de bătrânețe.

Un rol important i se atribuie mărului în mitologia celtică și scandinavă. În basmele acestor seminiții, merele sunt fructele minunate care alungă foamea, setea și orice durere. Rănit în lupta de la Camlann, legendarul rege Arthur se retrage pe insula Avallon (celt. „insula merelor”)¹⁴, unde este vindecat de sora sa Morgane. Ca și în credințele românilor, mărul este pentru celți arborele din cealaltă lume (Avelio). Insula mitică, unde sunt primiți principii și eroii defuncți din timpurile Cavalerilor Mesei Rotunde, este aceeași livadă de meri (*Emain Abalach*

⁹ Ion Căliman, Cornel Vesălău, *Poezii populare românești. Folclor din Banat*, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1996, p. 27.

¹⁰ Dumitru Pop, *op. cit.*, p. 79.

¹¹ Lucia Cireș, *Colinde din Moldova. Cercetare monografică*. Cu 72 de melodii transcrise de Florin Bucescu și Viorel Bârleanu, Iași, Caietele Arhivei de Folclor, V, 1984, p. 221.

¹² C. Mohanu, *Fântâna dorului. Poezii populare din Țara Loviștei*, București, Editura Minerva, 1975, p. 33.

¹³ G. Glotz, *op. cit.*, p. 276.

¹⁴ Jean Vertemont, *Dicționar al mitologiilor indo-europene*. Traducere de Doina Lică și Lucian Pricop, Timișoara, Editura Amarcord, 2000, p. 213.

în irlandeză, *Ynys Afallach* în galeză, *Aballo* în galică) de la marginea pământului, unde plecau sufletele morților din Balcani.

Imaginea-tip preluată de creștinism este cea a arborelui vieții, păzit de o ipostază a *dragonului* (*balaurului*). Cosmogonia vedică pomenește de un arbore ale cărui fructe erau dătătoare de nemurire, și care era străjuț de un șarpe. Grădina Hesperidelor era păzită de Ladon, dragonul cu o sută de capete, fiul Echidnei. *Yggdrasilul* scandinav, un frasin uriaș, era ros la rădăcini de șarpele Nidhogg. În folclorul neogrecesc se crede că lumea este dominată de un arbore gigantic, pe care încearcă să-l distrugă demoni nefaști (*callicantzari*)¹⁵.

Numeroase reprezentări ale motivului mitologic traco-elenistic și traco-roman al *cavalerului trac* ori al *cavalerilor danubieni* includ și arborele cu un șarpe încolăcit în jurul său¹⁶. Elemente ale acestui complex cultic au supraviețuit în imaginea folclorică a Sfântului Gheorghe, protector al reînvierii vegetaționale și omorător de balauri. La bulgari, tăblițe cu efigia lui *Héros* (cavalerul trac) au fost întrebuițate în biserici, drept icoane ale Sfântului Gheorghe¹⁷.

Amintirea acestui mitogen o regăsim în colindele de tipul 52, *Dulful, monstru marin*¹⁸. Mărul, aflat pe țărmul mării, este devastat de o fiară stranie. Prinderea și pedepsirea *Dulfului* (*Dolfului*, *Duhului* ș.a.) are drept consecință căsătoria apropiată a viteazului care a avut curajul să-l înfrunte. Ca și în alte contexte mitologice, proba inițiativă are o finalitate erotică. Mărul bântuit de misterioasa ființă teratologică, „în același timp reptiliană și acvatică, subpământeană și aeriană”¹⁹, nu este un pom obișnuit, ci are o consubstanțialitate solară: „... măr mărgărit / Baiere de-argint”²⁰; „Măru-i mare, roșior”²¹; „Mărului, merișor de aur”²².

¹⁵ Alexandre H. Krappe, *La genèse des mythes*, Paris, Payot, 1938, p. 267.

¹⁶ Radu Florescu, Hadrian Daicoviciu, Lucian Roșu, *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980, p. 86-87, 326.

¹⁷ Ion Horațiu Crișan, *Spiritualitatea geto-dacilor. Repere istorice*, București, Editura Albatros, 1986, p. 440.

¹⁸ Monica Brătulescu, *Colinda românească. The Romanian Colinda (Winter-solstice songs)*, București, Editura Minerva, 1981, p. 203.

¹⁹ Jean-Paul Clébert, *Bestiar fabulos. Dicționar de simboluri animaliere*. Traducere din limba franceză de Rodica Maria Valter și Radu Valter, București, Editurile Artemis-Cavallioti, 1995, p. 112.

²⁰ C. Brăiloiu, Emilia Comișel și Tatiana Gălușcă-Cârșmariu, *Folclor din Dobrogea. Studiu introductiv de Ovidiu Papadima*, București, Editura Minerva, 1978, p. 27.

²¹ Lucia Cireș, *op. cit.*, p. 55.

²² C. Brăiloiu, Emilia Comișel și Tatiana Gălușcă-Cârșmariu, *op. cit.*, p. 31.

În spațiul balcanic, mărul ajunge să înlocuiască bradul în imaginea Arborelui Cosmic, cu coroana cuprinzând cerul și cu rădăcinile în prăpastia celuilalt tărâm. Într-o variantă a cântecului epic *Novac și Zâna*, datând de la sfârșitul secolului al XIX-lea, coloana cerului, sub care se adăpostește Zâna Măgdălină, este un pom impresionant: „Sub ceri roșu răsărit, / Este-un măr mare-nflorit, / Cu vârful până la ceri, / Cu poalele jos pe mări”²³. La trecerea în lumea neștiută, lângă hăul dintre tărâmurii, se află un arbore impunător: „Măr mare rotat, / De poale plecat, / Cu vârful în ceriu; / Cu poale spre mări, / Pre vârful înflorit / Pre poale-mpupit”²⁴. Și în cântecele funerare, ipostaza mai veche a acestui pom măreț a fost bradul ori molidul, arbori austeri și triști. Colindele românești prezintă Copacul Universal din Centrul Lumii, care face „legătura între cele trei niveluri cosmice: Cerul, Pământul și Infernul”²⁵, într-un cadru marin. Arborele-insulă domină apele primordiale, mări și oceane, „De vârfori – sus la nori / De smicele-s sus la stele”²⁶. Octavian Buhociu consideră că, alături de elementul acvatic, *mărul mărgărit* aduce un leitmotiv igneic, realizând un cuplu perfect, „stihia apei cu cea a focului ceresc (soarele, fulgerul)”²⁷.

Arborele ceresc apare în basmele de tipul AT-468 ca o scară spre cer, pe care eroul trebuie să o urce pentru îndeplinirea probei inițiatice. La capătul ascensiunii se află împărăția Ilenei Cosânzene, casa unei zâne sau cetatea unor zmei. Într-o narațiune populară fantastică, comunicată de Petre Ugliș-Delapeșca, întregul univers se adăpostește sub coroana unui pom uriaș: „Se zice că a fost odată, ca niciodată, un măr atâta de înalt, încât nu i se vedea vârful, și bolta ceriului stătea răzimată pe crengile cele mai înalte, iar norii abia ajungeau să se atingă de celea de la poala mărului, atâta era de înalt. Cam pe la mijlocul mărului, trunchiul era așa de gros, că într-o scorbură a lui, în care puteai întoarce un car cu patru boi, se afla o mănăstire cu

²³ Avram Corcea, *Balade populare*. Culese de, Caransebeș, Editura și Tiparul Tipografiei și Librăriei Diecezane, 1899, p. 101.

²⁴ Simeon Manguicu, *Călimdarii iulian, gregorian și popular român pe anul 1882*, p. 220-225 și nota 4.

²⁵ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, II. *De la Gautama Buddha până la triumful creștinismului*. Traducere de Cezar Baltag, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, p. 155.

²⁶ C. Mohanu, *op. cit.*, p. 24.

²⁷ Octavian Buhociu, *Folclorul de iarnă, Ziorile și poezia păstorească*, București, Editura Minerva, 1979, p. 91.

noaună altare, în care trăiau nouă călugări, bătrâni, de gândeai că sunt de când lumea”²⁸. În concepția populară, pământul se reazemă pe un *măr roșu*, care, la rândul său, crește pe spinarea unui pește de sub care izvorăsc toate apele din univers²⁹.

Un moment de revigorare a mitologiei mărilor l-a constituit altoiul biblic. Centrul cosmosului, marcat de simbolul arhaic al *Arborelui ceresc*, este locul Răstignirii. Arborele, coloana cerului, a fost convertit în cruce. Sfânta Cruce este prezentată de liturghia bizantină ca fiind „Arborele Vieții sădit pe Calva, pomul pe care Regele Secolelor a înfăptuit mântuirea noastră”³⁰. Crucea din lemnul Arborelui Binelui și Răului s-a substituit Arborelui Cosmic. Mântuirea creștină „nu face decât să reia și să completeze noțiunile de *înnoire perpetuă* și de *regenerare cosmică*, de *fecunditate* universală și de *sacralitate*, de *realitate absolută* și, în cele din urmă, de *nemurire*, toate fiind noțiuni care coexistă în simbolismul Arborelui Lumii”³¹. Astfel, *crucea lumii* își are rădăcinile în simboluri străvechi, existente încă din perioada neolitică și conturate distinct în Orientul Apropiat încă din cultura Sumerului³². Simbioza vechiului mit universal cu misterul christologic a pătruns în folclorul european.

În colindele românești, Isus scutură un măr, iar fructul căzut din pom este pus pe cruce³³. Pruncul divin îngrijit de zâne este învelit cu frunzele pomului raiului: „În foi de măr mi-e înfășășel”³⁴. Crucea de *măr dulce* înlocuiește uneori *pomul*, lângă locurile unde se ține *hora* ori tâlcuirile bătrânilor înțelepți: „La cel măru-i de aur, / Joacă-mi, joacă trei jocuri, / Trei jocuri în trei locuri”³⁵. Sau: „La cea *cruce de măr dulce* / Este-un zbor, mare sobor”³⁶. Însuși Dumnezeu se odihnește sub coroana pomului edenic: „Mândru-i Domnu d-adormit, / Sub un măr

²⁸ Petre Ugliș-Delapeșca, *Poezii și basme populare din Crișana și Banat*. Prefață de Ovidiu Bârlea, București, Editura Pentru Literatură, 1968, p. 260.

²⁹ Elena Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, adunate și așezate în ordine mitologică de, Cernăuți, Tipografia Isidor Wiegler, 1903, p. 1002.

³⁰ Georges Ory, *Originile creștinismului. Eseuri critice*. Traducere, cuvânt înainte și indice selectiv de nume și termeni de Octavian Chețan, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 246.

³¹ Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 388.

³² *Ibidem*, p. 389-391.

³³ Monica Brătulescu, *op. cit.*, tipul 186 a.

³⁴ Gh. I. Neagu, *Colinde din Ialomița*, Roșiorii de Vede, 1946, p. 12.

³⁵ Ion Căliman, Cornel Vesăluș, *op. cit.*, p. 80.

³⁶ C. Brăiloiu, Emilia Comișel și Tatiana Gălușcă-Cârșmariu, *op. cit.*, p. 60.

mândru-nflorit”³⁷. În *Colindul Crăciunului*, cules de Nicolae Păsculescu din satul Cudalbi – Covurlui, eroul primește o *cruce de măr dulce*³⁸. După ce-și dovedește vitejia, flăcăul dintr-un colind dobrogean este rugat astfel de fecioara pețită: „– Leagă-ți calul chip domnește / De cea *cruce de-un măr dulce*”³⁹.

Urmând firul unor scrieri apocrife, un colind transilvănean prezintă credința că Adam, pentru a fi iertat de Dumnezeu, a cerut cu limbă de moarte să i se facă o cruce de măr: „Ș-a lasat să-i puie cruce / Din pomuțul cel opritu, / Din care-o pacatuit”⁴⁰.

Legenda apocrifă despre *lemnul crucii*, având ca introducere *Povestea despre Adam și Eva*, atribuie Crucii Mântuitorului o origine paradisiacă. Lemnul crucii ar proveni din *toiagul lui Moise*, care nu era altceva decât o ramură din pometul raiului⁴¹. O variantă a narațiunii bogomilice *Povestea lui Gregorie blagoslovit despre crucea Mântuitorului și crucile celor doi tâlhari*, inclusă în *Palia ori Biblia împodobită*, pomenește despre pomul minunat crescut din cununa lui Adam, împletită dintr-o ramură adusă de fiul acestuia, Sith, din rai⁴².

Episodul înfloririi toiagului uscat al lui Aaron își găsește echivalentul în mai multe orații de nuntă. O atestare mai veche a acestui miracol o întâlnim în basmul *Pomul împăcării*, din colecția fraților Arthur și Albert Schott⁴³. Pentru a-și ispăși păcatele, tâlharii din acest basm trebuie să facă să înfrunzească bâta cu care au săvârșit primul omor. La început, urmând îndemnul mamei sale, numai cel mai tânăr dintre hoți înfinge toiagul în pământ, în fața casei, și îl stropește cu apă adusă cu gura. „Ceilalți continuară să-i ia în răs și să-i batjocorească,

³⁷ Petre Ugliș-Delapeșca, *op. cit.*, p. 10.

³⁸ Nicolae Păsculescu, *Literatură populară românească*, adunată de. Cu 30 arii notate de Gheorghe Mateiu, București, Socec, 1910, p. 6-7.

³⁹ Gheorghe C. Mihalcea, *La fântâna de sub deal. Folclor poetic nord-dobrogean*, Tulcea, CJCP, 1971, p. 28.

⁴⁰ Marius Dan Drăgoi, *Folclor muzical din Spermezeu. Schiță monografică*. Cu o introducere de Ion Cuceu. Transcrierea melodiilor: Lucia Iștoc și Elena Hlinca-Drăgan, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2005, p. 108.

⁴¹ Dr. Moses Gaster, *Literatură populară română*. Cu un apendice: *Voroava garamanților cu Alexandru Machedon* de Nicolae Costin, București, I. G. Haimann, 1883, p. 271.

⁴² *Ibidem*, p. 285.

⁴³ Reproducem titlul după ediția Arthur și Albert Schott, *Basme valahe. Cu o introducere despre poporul valah și o anexă destinată explicării basmelor*. Traducere, prefată și note de Viorica Nișcov, Iași, Editura Polirom, 2003, p. 178-182. Dr. Moses Gaster numește aceeași narațiune populară *Pomul iertării păcatelor* (*op. cit.*, p. 287).

până ce văzură deodată că bâta uscată, fără coajă, dă muguri care se sparg și din ei ies frunze verzi. Acum alerga fiecare la izvor și aducea apă în gură; curând, bâta ucigașă avea o coroană bogată de frunze, apoi apărură flori strălucitoare, iar peste puțină vreme, în locul lor, se legănau roade minunate, asemenea unor mere de aur”⁴⁴.

Pomul și fructele sale, merele, sunt simboluri ale fericirii tinerilor căsătoriți. Spațiul edenului domestic este străjuit, în cele mai multe cazuri, de doi meri: „Rotați și-mplețiți, / La vârful înfloriți, / În aur poleiți”⁴⁵; „Doi merișori înălțiori, / Sus li-i frunza deasă, / Jos li-i umbra groasă”⁴⁶; „Nalți-s, Doamne, minunați, / De tulpină-s depărtați-u, / La vârful s-amestecați”⁴⁷; „Ici în zori, coala-n grădină, / Sunt doi meri într-o tulpină, / De tulpină apropieti / Și la vârful împreunați / Și la spicor înfloriți, / Numai aur și arginți”⁴⁸. Sub bogăția de frunze, flori și fructe, tinerii căsătoriți se bucură de soarta care i-a unit și le-a dat atâta armonie, frumusețe și prosperitate. Soțul dăntuiește și petrece cu boierii la tulpina pomilor miraculoși: „Doi meri d-a-mplețiți, / Bine-și potriviti, / De toamnă sădiți, / De vară-nfloriți”. La rândul ei, nevasta stă în *legănelul* din vârful merilor: „Coase-nchindisește, / Brâu verde-mpletește. / Trage câte-un fir, / Rupe câte-un măr. / Mărul de-azvârlește, / Palmă-l sprijinește, / Stă și-și fericeste”⁴⁹. Acest tip de colindă (122, *Elogiul căsătoriei*⁵⁰) are un corespondent în tipul 121, *Soț și soție în pat mândru*⁵¹. De această dată este vorba de un cuplu mai în vârstă sau de o familie cu copii, pe care ploaia petalelor de măr îi beatifică. Într-o ramă de frunze este încadrat cuplul de îndrăgostiți: „Colo josu, mai în jos, / Colo-n rātu cel frumos / Este-un pom înrămurit, / Cu ramuri până-n pământ. / Da la umbra ramului / Șade Dana, fată dalbă, / Cu mirelul lângă ea”⁵². Glorificarea bătrânilor, în colindele care le sunt dedicate la Sărbătorile de iarnă, include întotdeauna metafora mărului cu fructe date în pârg. Uneori este vorba de o povestire onirică. Patriarhul familiei, înconjurat de prieteni, își povestește visul avut de cu

⁴⁴ Arthur și Albert Schott, *op. cit.*, p. 181.

⁴⁵ Nicolae Păsculescu, *op. cit.*, p. 88.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 53.

⁴⁷ Lucia Cireș, *op. cit.*, p. 137.

⁴⁸ Nicolae Păsculescu, *op. cit.*, p. 56.

⁴⁹ Gh. I. Neagu, *op. cit.*, p. 5.

⁵⁰ Monica Brătulescu, *op. cit.*, p. 249.

⁵¹ *Ibidem*, p. 245.

⁵² Grigoriu Crăciunaș, *op. cit.*, p. 60.

noapte. Oaspeții din jurul mesei îi deslușesc înțelesul: „Visul ce-ai visat / Nu ți-e cumpătat / Și ți-e devărat [...] / Cei meri dă-nfloriți, / Bine-și potriviiți, / Tu cu doamna ta; / Cei meri mititei / Și mai mărunței, / Coconași de-ai tăi; / Fini ce-ai botezat / Și ce-ai cununat”⁵³.

Același simbolism îl găsim și în colindele sud-dunărene. Astfel, la bulgari, într-un colind *vodicearca*, „na starcioveak”, bătrânul augurat apare ca un arbore secular: „Cu ramuri până la cer, / Cu rădăcini adânci în pământ; / Ramurile că-i sunt dragile nurori, / Rădăcinile, dragii feciorei, / Iar vârfurile, dragii nepoței”⁵⁴. La români, întâlnim aceeași imagine impresionantă a celui mai în vârstă dintr-un neam: „Ferice de-acest domn bun! / C-are fete și băieți, / Și nepoți și strănepoți, / Și stau jur-prejur de el, / Parc-ar fi-un pom de-nflorit, / Primăvara-mbobocit, / La Sfântu Gheorghe-nfrunzit, / Toamna-și pică de rodit”⁵⁵. În finalul unor variante ale acestui tip de colind (124, *Fericirea de-a avea copii*⁵⁶) se rostește urarea prin care destinul sărbătoritului este încă o dată dependent de cel al arborelui vieții: „Rodu-n codru să-nrodească, / Acest domn bun să-mbogățească, / Ca măr dulce-n primăvară”⁵⁷.

Prin faptele bune pe care și le-a adunat an de an, bătrânul înțelept, patriarh de generații și neam, își câștigă dreptul de a sta în rai, mai mult, de a fi chiar în centrul grădinii fericite: „Ce locșor mi-j dare / Locșor bun, dâן rai; / În mijloc d’i Rai / Masa-i galbănă, / Galbănă d’i șiară”⁵⁸; „Un loc d’ășa bunu, / Cel mijloc de Raiu”⁵⁹. În fața lui, „La mijloc de masă, / Pomu-i răsăritu / Vânăj de-nfloritu, / Poamele-s de d’aur”⁶⁰; „Dinaintea lui, / Pe masă de-argintu, / Măr și-o răsăritu, / Mere și-o făcut, / Mere roșioare”⁶¹. Nu numai locul privilegiat, în mijlocul

⁵³ Petru Caraman, *Literatură populară*. Antologie, introducere, note, indici și glosar de Ion H. Ciubotaru, Iași, Caietele Arhivei de Folclor, III, 1982, p. 83.

⁵⁴ Idem, *Colindatul la români, slavi și la alte popoare*. Studiu de folclor comparat. Ediție îngrijită de Silvia Ciubotaru. Prefață de Ovidiu Bârlea, București, Editura Minerva, 1983, p. 101.

⁵⁵ C. Mohanu, *op. cit.*, p. 143.

⁵⁶ Monica Brătulescu, *op. cit.*, p. 250.

⁵⁷ C. Mohanu, *op. cit.*, p. 144.

⁵⁸ Iosif Herțea, *Colinde românești*. Antologie și tipologie muzicală, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 2004, p. 368.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 332.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 333.

⁶¹ Traian Herseni, *Colinde și obiceiuri de Crăciun*. Cetele de feciori din Țara Oltului (*Făgăraș*). Ediție, prefață și glosar de Nicolae Dunăre, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1997, p. 466.

raiului, îi bucură pe bătrâni, ci și mărul de pe masa din fața lor. Acest pom este așezat adesea pe această lume, dar roadele sale sunt daruri și pentru vii și pentru morți: „Doi boieri bătrâni, / De ce s-o rugat, / Dumnezeu le-o dat / Măr răcătănat, / Pe masă plecat. / Merile-s pe masă, / Frunzele, sub masă. / Tri le culegea, / Tri le trimetea / Pe la uși de rai, / La fete de crai”⁶². În alte versiuni, ale colindului cu merele trimise la porțile raiului, îngerii sunt cei care culeg fructele pomului de argint.

Există o fascinație a raiului, asumat ca pol al fericirii la nivel ceresc și pământesc în același timp. Dacă pomul înlesnește trecerea pe alt tărâm, fructele sale însoțesc *dalbul călător* pe drumul său dintre lumi: „Și tot să mai scrie / Și-n creangă de măr, / Că mumița ta / Nume-ți va vedea, / Mere-o culegea / Și ție ți-o da”⁶³, spune un cântec funerar din Runcul Gorjului. Definirea succintă a simbolismului edenic ar fi acest fragment dintr-o colindă făgărășeană: „Din colac de grâu / Mere răsărind, / Fântâni izvorând”⁶⁴.

Eroul din basmele fantastice primește un măr de aur de la ființa aliată, care-l îndrumă spre ținuturi îndepărtate. Astfel, în narațiunea *Să te duci oareunde și să-mi aduci nu știi ce*, vânătorul împărătesc are de îndeplinit mai multe sarcini „de pierzanie”. Soția sa îi dă un fruct fermecat: „– Na-ți mărul acesta de aur, că el îți va face drum, și te du la surorile mele”. Rând pe rând, este dăruit cu câte un măr călăuzitor de către cele două cumnate și de soacră. Ultimul dar îl conduce spre izbândă. „Mărul i-a făcut drum de aur peste apă și el s-a găsit de cea parte, la curtea balaurilor”⁶⁵. În altă poveste moldovenească, *Pomul care cântă*, băiatul și apoi sora lui primesc de la un moșneag câte un măr drept călăuză: „I-a dat un măr și i-a zis ca să-l arunce și să meargă pe urma lui”⁶⁶. Fructul solar este ca un far ce alungă tenebrele.

Virtuțile curative ale mărilor de aur sunt cu adevărat prodigioase, acesta fiind nu numai leacul multor boli și beteșuguri grave, ci și aducător de renaștere și tinerețe veșnică. Adesea, bătrânul împărat, în curtea căruia crește pomul cu fructe de aur – pe care le fură în fiecare an un personaj misterios – nu-și poate recăpăta vederile până

⁶² Macarie Marius-Dan Drăgoi, *Ler Sfântă Mărie. Colinde de pe văile Țibleșului*. Tipărită cu binecuvântarea Înalt Prea Sfinției Sale Bartolomeu, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2005, p. 179-180.

⁶³ Vasile Cărăbiș, *Poezii populare românești*, București, Editura Minerva, 1986, p. 194.

⁶⁴ Traian Herseni, *Colinde și obiceiuri de Crăciun...*, p. 50.

⁶⁵ Elena Niculiță-Voronca, *op. cit.*, p. 673.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 1014.

nu gustă din roadele fermecate. Cu ajutorul mărilor se pot alunga blestemele și se desfac actele de magie neagră. Ileana Cosânțeană îl învie din morți pe Petrea Voinicul, folosind, pe lângă alte obiecte magice, o nuia crescută într-o primăvară dintr-un măr miraculos: „După aceasta, au mers iarăși în cămară de-au luat smiceaua aceea de măr-dulumăr, și lovind cu ea încetișor de vreo câteva ori trupul, pe loc au sărit Petrea Voinicul drept în picioare”⁶⁷.

Transferul între elementul dendrolatric și cel antropomorf, specific unor narațiuni fantastice, include adesea metamorfozarea eroilor în meri. Astfel, în basmul de tipul AT-707, cei doi copii cu părul de aur trec și prin ipostaza de meri cu fructe strălucitoare. Adesea, preafrumoasele fecioare din târâmurii neștiute, menite flăcăilor destoinici, sunt ascunse în interiorul unor mere. Într-un basm de la aromânii din Avela, Epir, ursita citită de Făt-Frumos în stele este *Frumoasa-Pământului-din-măr*: „La marginea pământului era o grădină. În grădina aceea creștea un măr. Mărul acela rodea numai trei mere și într-unul din mere se afla Frumoasa-Pământului”⁶⁸.

Mărul se substituie, în narațiunile fantastice, cornului abundenței. Spațiul consacrat pentru ceremonialul nupțial împărătesc este așezat de calul năzdrăvan după modelul raiului, pentru a impulsiona rodnicia mirilor: „Atunci începu luna și ea să lucre ceva; să aruncă-n două picioare și atâta poteci să făcură în toate părțile, și atâta flori, care din care mai mândre și mai frumoasă, și tri pomi: unu de aor, unu de argint și unu de diamant. Atâta mere ce era în ii, de erau cu poalile pă pământ. Su’ tăt măru, câte tri mese rotate”⁶⁹. Toate acareturile, toate bogățiile de pe moșia zmeului, ori ale altui personaj de pe celălalt târâm pot încăpea într-un măr: „Pe urmă, Ponleu o pocnit dintr-un ghici, o prifăcut palatu împărătesei Cozânzana cu toate slugile ei, prifăcându-le într-un măr de aur”⁷⁰. Multe dintre aceste prezențe ale pomului cu mere și ale fructului luat izolat le găsim în repertoriul narativ european.

⁶⁷ I. G. Sbiera, *Povești și poezii populare românești*. Ediție îngrijită și prefață de Pavel Tuțui, București, Editura Minerva, 1971, p. 44.

⁶⁸ Viorica Nișcov, *A fost de unde n-a fost. Basmul popular românesc. Excurs critic și texte comentate*, București, Editura Humanitas, 1996, p. 284.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 248.

⁷⁰ Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Omul de Flori. Basme și legende populare românești*. Ediție critică, prefață, note, comentarii, variante și indici de I. Opreșan, București, Editurile Saeculum I.O. și Vestala, 1997, p. 114.

Există însă o specie folclorică arhaică în care românii au exclusivitatea în ce privește preaslăvirea mărului. Numai colindele noastre au refrenul favorit legat de *florile dalbe de măr*, de pomul cu fructe de aur sau de mărgăritar și frunze de argint. Varianta românească a *sorcovei* folosea mlădițe de măr înflorite, spre deosebire de cele sud-dunărene, care utilizau, în special, rămurele de corn: „La români există un adevărat cult pentru măr, am spune, el este pomul sfânt care se bucură aici de cea mai mare considerație în popor [...]. Prin urmare, nu poate fi îndoială că avem a face cu o practică magică pur românească, autohtonă, care, dispărând, a lăsat ca urmă refrenul, precum și frecvența prezență a mărului în colinde”⁷¹.

Creanga de măr și mărul, elemente de sorginte mitică, sunt nelipsite din ceremoniile ciclului vieții. Mai cu seamă obiceiurile de nuntă, cu tot cortegiul lor de practici magice și rituale, vehiculează pomul, creanga și fructul de măr ca recuzită esențială. Vrăjile de dragoste se fac adesea cu ajutorul *smicelelor* de măr dulce, puse la înmugurit în preajma Sărbătorilor de iarnă. Când o fată dorea să se căsătorească, recurgea la agresarea merilor din livadă. „Când pomii sunt altoiți, merg de rup altoiul, zicând: nu vă las să vă uniți voi, ci eu cu altoiu de neam omenesc, c-așa a fost dat”⁷².

În Balcani, când venea prima dată la casa părinților fetei, starostele aducea un măr roșu în care era înfipt un ban de argint. Datina era atât de răspândită în unele regiuni ale Iugoslaviei, încât, despre pețitorii care îi duceau viitoarei mirese inelul de logodnă, se spunea că „s-au dus la măr (*отиишли на жабуку*)”⁷³. La români, pomul de nuntă și steagul mirelui au în vârf câte o cruce cu mere, înfipte la capătul fiecărui braț. Tânăra fată care era pețită în Maramureș primea un măr, în care erau înfipte mai multe monede noi. Dacă era de acord să se facă *Încredințarea*, ea accepta acest dar, dacă nu, îl restituia. Mai rar se întâmpla ca logodnica să rupă înțelegerea și, în acest caz, „ea trimite îndărăpt mărul, dar atunci trebuie să întoarcă îndoit banii ce erau puși în

⁷¹ Petru Caraman, *Colindatul...*, p. 369-370.

⁷² C. Rădulescu-Codin, D. Mihalache, *Sărbătorile poporului. Cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele*. Culegere din părțile Muscelului, București, Academia Română, 1909, p. 5.

⁷³ Petru Caraman, *Cântecul nunului*, în vol. *Studii de folclor*. I. Ediție îngrijită de Viorica Săvulescu. Studiu introductiv și tabel cronologic de Iordan Datcu, București, Editura Minerva, 1987, p. 222.

măr”⁷⁴. În Pădurenii Hunedoarei, după strigarea *cinstelor* la nuntă, vornicul lua pomul cu mere, pus la grindă din timp de nănașul miresei, îl învârtea de câteva ori și i-l închina acesteia: „Și mai cinstește *nănașul* pe jupâneasa mireasă / Cu un pom din pomul raiului, / Care primăvara *împupește*, / Vara înflorește, / Toamna rodește”⁷⁵.

Când mireasa aromână din Pind ajungea la casa mirelui, soacra îi dăruia, printre alte obiecte rituale, un măr în care erau înfipti mai mulți bani. Ca și în colindul despre fericita nevăstă din coroana pomului edenic, ea aruncă mărul drept în sus: „Care-l prinde, acela consideră că are să fie cu noroc”⁷⁶.

Unul dintre procedeele utilizate pentru recunoașterea adevăratei mirese sau a adevăratului mire consta în aruncarea merelor. În balada *Letinul bogat*, nunul cel mare trebuie să-și aleagă fina dintr-un număr de fete asemănătoare la chip. Atunci „Mere de-aur că-mi scotea / Și pă jos el le-azvârlea, / Iar din gur-așa-mi striga: / – Care mi-o fi mireasa, / Să-și adune răsâpa!”⁷⁷ Prințesele din basme sunt puse să-și desemneze pețitorul preferat, lovindu-l cu mărul. Pentru a se putea căsători cu războinica fecioară Atalanta, pe care nici unul dintre pretendenți nu reușise s-o întrecă la alergări, Hippomene îi aruncă în cale, pe rând, după sfatul Afroditei, trei mere de aur⁷⁸. Într-o variantă medievală a acestei narațiuni, inclusă în *Gesta Romanorum*, Rosamunda nu putea fi întrecută la alergări de nici unul dintre pețitorii ei de viță nobilă. Numai Abibas, un tânăr sărac dar isteț, îi cucerește mâna după ce îi așază în cale o cunună de roze, un brâu de mătase și un măr.

Obiceiul de a se deshobota mireasa sub un măr dulce, sub o *prăsadă*, pe care-l întâlnim în Banat, în Bihor și în alte câteva zone ardelenesti, ridicarea vălului pe două smicele de măr dulce în Moldova, înainte de aducerea broboadei de nevăstă, licitarea pomului nupțial când plecau *dârjarii* cu zestrea miresei⁷⁹, sunt tot atâtea relice ale străvechii

⁷⁴ S. Fl. Marian, *Nunta la români. Studiu istorico-etnografic comparativ*, București, Tipografia Carol Göbl, 1890, p. 105.

⁷⁵ Rusalin Ișfănoni, *Pădurenii Hunedoarei. O viziune etnologică*, București, Editura Mirabilis, 2004, p. 234.

⁷⁶ Teodor T. Burada, *Opere*, vol. III. *Folclor și etnografie*. Ediție critică de Viorel Cosma, București, Editura Muzicală, 1978, p. 79.

⁷⁷ Petru Caraman, *Literatură populară*, p. 288.

⁷⁸ Jean Vertemont, *op. cit.*, p. 173.

⁷⁹ I. Chelcea, *Obiceiuri din Pătaș și Borlovenii Vechi – Caraș*, în „Revista de Folclor”, anul III, nr. 3, București, 1958, p. 71.

cununii la măr. Aceeași origine are și *pomul cu mere* ca simbol esențial al nunții pădurenești, „care mai demult era o creangă de măr cu trei ramuri, pe care erau introduse mai multe mere, de preferință roșii, iar în timpuri mai apropiate creanga a fost înlocuită cu un cadru rotund [...] pe un suport în formă de cruce. Fiecare familie, rudă de-a miresei și de-a mirelui, care participa la nuntă, trebuia să ducă, drept *cinste*, și un astfel de pom încărcat cu mere”⁸⁰. Acest tip de ofrandă, emblematic pentru ceremonialul marital, este amintit și de Simeon Florea Marian, care îi atribuia o sorginte romană.

Varianta analizată de preotul bucovinean, după informațiile primite de la B. Viciu, avea loc la un an după nuntă, când, alături de un pom mare, înfipt în pământ lângă fruntea mesei, se făcea pentru fiecare dintre cei doisprezece săraci invitați la praznic câte un *parastas cu pom*. Latura maritală a datinii era dublată de una funerară, căci *mărul*, „Sănătos pom frumos, / Mândru și mănos, / Mănos ca vara, / Roditor ca toamna, / Pe la poale poleit, / Pe la mijloc zugrăvit” este închinat de fin nașului, cu aceste vorbe: „– Nănașule! Pe lumea asta să fie al Domniei tale, pe cealaltă al meu”⁸¹. La acea vreme, în Rodna și în Reteag⁸², punerea mărului avea loc în ajunul zilei când se cununau tinerii.

Cununia de tip arhaic se făcea, la români, lângă un măr altoit. În secolul al XVIII-lea a fost menționată prezența unui astfel de ceremonial în Banat, unde „miri și mirese se cununau fără preot, întorcându-se simplu pe lângă un măr dulce, din care mireasa ținea o creangă, pe care mirele prin o dătătură de cuțit o ciunta. După aceea se înveleau și se socoteau cununați”⁸³. Vechimea acestei datini poate urca în timp până în neolitic, de când se cunosc, în Europa Centrală, soiurile de meri cu fructe mari⁸⁴. Latura esențială a ritualului o constituie *altoitul* pe creanga de măr, simbolizând căsătoria. Sugestivă în acest sens este ceremonia nupțială care are loc și în zilele noastre după învelitul miresei, în satele din zona Făgetului, pe Valea Begheiului Superior. Lângă măr, *uspăcionii* fetei apleacă o creangă, pe care pun salba acesteia: „Se suce de mână nănașul cu tânărul, cu tânăra și cu mai mulți.

⁸⁰ Rusalin Ișfănoni, *op. cit.*, p. 272.

⁸¹ S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 747, 756.

⁸² *Ibidem*, p. 754.

⁸³ Ion B. Mureșianu, *Contribuții la istoria bisericii bănățene Visarion Sarai*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 10-12, Timișoara, 1968, p. 643.

⁸⁴ Hans Biedermann, *Dicționar de simboluri*, vol. I. Traducere din limba germană de Dana Petrache, București, Editura Saeculum I.O., 2002, p. 250.

Când s-or sucit de trei ori, unul din uspăcioni întreabă: – A cui îi creanga? Tânărul răspunde: – A mea! Și taie dintr-o dată, crenguța picând la tânără în poală⁸⁵. Uneori, rămurica are atâția muguri sau atâtea flori „câți copii ar dori să-i nască viitoarea soție”⁸⁶.

Al doilea termen important al cununiei la măr îl constituie epitetul *dulce*, care ne indică un pom *prăsadit* (altoit). Este calificativul care însoțește fructul implicat în complexul cutumiar marital. Cununia la măr este legitimă și de bun augur, spre deosebire de cununia la salcie, îndeplinită în cazul în care o fată mare a păcătuit. Sinonim cu legătura erotică fericită, *mărul dulce* este pus adeseori, în lirica folclorică, în opoziție cu *mărul pădureț*. Fata înstrăinată departe își mustră mama că n-a știut să îndeplinească acel gest magic aducător de mulțumire în căsnicie: „Tot Ț-am spus, mamî, Ț-am spus / Sî-ți pui măr dulci-n grădinî, / Sî ma dai sî-Ț cîu vecinî, / Ț-ai pus, mamî, pădureț / Sî m-ai dat sî nu ma vez” (Zaharești – Suceava). Simpla plantare a unui măr *dulce* se înscrie în rândul „practicilor destinate asigurării benefice a integrității de neam mitic”⁸⁷.

Pornind de la arhaica mentalitate a întoarcerii la timpurile începuturilor, la imitarea, cu fiecare nouă căsătorie, a cuplului primordial de sub Arborele Vieții, mărul a ajuns să semnifice miracolul rodirii și al vitalității, un alter-ego al tinerilor miri. Mărul, fructul de aur, este însemnul ursitei. Într-un basm din colecția fraților Schott, fata își acceptă destinul din momentul în care primește rodul minunat: „– Te recunosc drept bărbatul care mi-a fost sortit, căci mi-ai întins acest măr”⁸⁸. O carte de vise, cu largă circulație în mediile rurale, tălmăcea astfel apariția onirică a mărilor: „Măr a vedea, înseamnă nuntă [...] Măr dulce înseamnă norocire și însoțire”⁸⁹.

Întorcându-ne la povestirea din cronograf, cu mărul cel mare și „faieșu”⁹⁰, trebuie să menționăm că o întâmplare asemănătoare întâlnim în *Halima* sau *Aravicon Mithologhicon*, culegerea de vechi povestiri orientale. La cererea insistentă a soției sale bolnave, un tânăr negustor îi

⁸⁵ Ion Căliman, Cornel Veselău, *op. cit.*, p. 172.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 177.

⁸⁷ Stanca Ciobanu, *Mărul și creanga de măr – prezențe semnificative în complexe ceremoniale*, în „Revista de Etnografie și Folclor”, tom 31, nr. 1, București, 1986, p. 9.

⁸⁸ Arthur și Albert Schott, *op. cit.*, p. 249.

⁸⁹ *Cea mai nouă și mai bogată carte de visuri perso-egipteană*. Edițiunea a 5-a revizuită și îmbunătățită, Sibiu, Tiparul și editura lui V. Krafft, 1922, p. 25.

⁹⁰ *Cărțile populare în literatura românească*, vol. II, p. 253.

aduce trei mere din grădina împărătească de la Basora. Trecând mai apoi spre prăvălie, vede un *harap* ținând în mână unul dintre acele mere. Fără să mai cerceteze, soțul își străpunse consoarta cu iataganul. Abia după aceea află, de la fiul său mai mare, că mărul fusese furat din mâna copilului, pe când acesta se juca cu el în fața porții. Moses Gaster semnalează o paralelă la această narațiune în colecția indică *Vetala panceavinsati*⁹¹, compusă în secolele VI-VII e.n. Istoria lui Theodosie cel Mic și a Evdochiei, soția sa, a fost reprodusă de cei mai mulți dintre cronicarii bizantini. Din literatura despre *porfirogeneți*, subiectul a pătruns în cronica lui Moxa din 1620 și apoi în cronografele românești din secolele XVII-XVIII.

Cheia tuturor acestor istorisiri o constituie *mărul*, ca simbol al dragostei celui care îl oferă. În momentul înstrăinării acestui obiect prețios, se rupe legătura afectivă dintre soți, se comite un act de trădare. Perceperea în acest mod a fructului de aur nu s-ar fi putut produce dacă n-ar fi existat o întreagă mitologie a lui. Cu timpul, polul ritual, întărit de practicile cutumiare, s-a grefat pe cel al cununiei creștine.

Résumé

En partant de *la querelle de la pomme*, thème à large circulation dans les chroniques byzantines et roumaines du XVIIIème siècle, notre étude a pour but d'analyser la signification de la pomme et du pommier dans les complexes cérémoniels et mythiques balkaniques.

C'est surtout dans les rites de mariage que ce fruit fait sentir sa présence magique. Le rameau de pommier et surtout la pomme sont des symboles de l'amour légitime et heureux. La destruction, la perte ou l'aliénation de la pomme d'or blesse irréversiblement le lien affectif des fiancés ou des époux.

⁹¹ Dr. Moses Gaster, *op. cit.*, p. 102.

ILUSTRĂȚII

1. Pricina mărilor. Miniatură din secolul al XVIII-lea

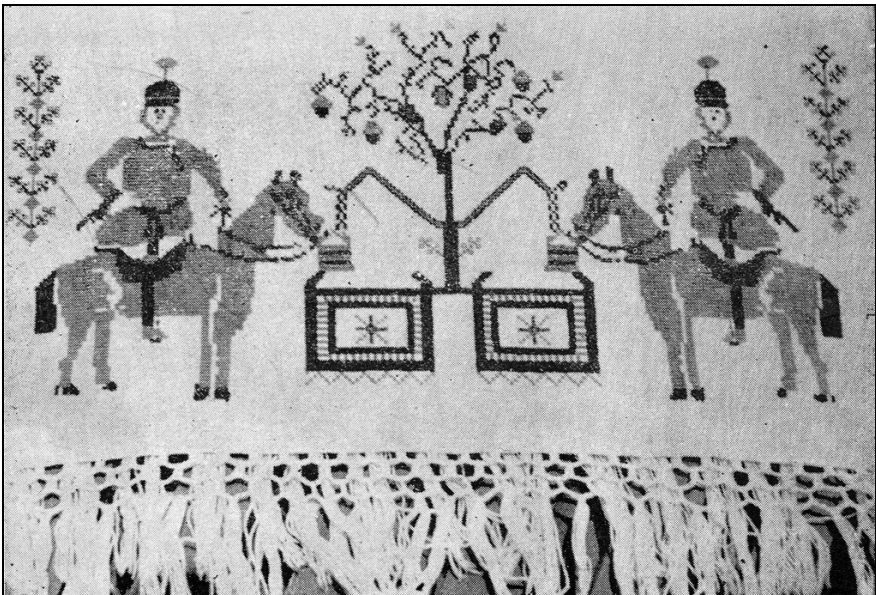
2. Hercule în Grădina Hesperidelor. Mozaic din secolul al III-lea

3. Piatră funerară. Șcheia – Iași

4. Prâslea cel Voinic și merele de aur (Done Stan)

5. Ștergar. Darabani – Botoșani